

Консекутивно толкување

М-р Даринка Веселинова
Филолошки факултет, Штип

(објавен)

Апстракт

Денес консекутивното толкување е неразделен дел од секојдневието и толкувачот игра многу значајна улога во комуникација меѓу припадниците на различни јазични групи. Тоа се одвива во мошне комплицирани услови, бара соодветни компетенции и особини од толкувачот а самиот толкувачки процес се одвива во повеќе фази: слушање, декодирање, меморирање, бележење и продуцирање. При консекутивното толкување се врши трансфер на вербалните и невербалните елементи од еден јазик во друг со пренесување на суштинската пораката. Вербалниот трансфер може да биде по пат на буквален превод, транскрипција, транспозиција, модулација и адаптација.

Клучни зборови: консекутивно толкување, белешки, буквален превод, транскрипција, транспозиција, модулација, адаптација

Abstract

Today the consecutive interpretation is an integral part of everyday life and the interpreter plays a very important role in the mutual communication between members of different language groups. It occurs in very complicated conditions, requires appropriate competencies and characteristics from the interpreter and the interpreting process itself takes place in several stages: listening, decoding, storage, noting and producing. In the consecutive interpretation occurs a transfer of non-verbal and verbal elements from one language to another by transmitting the essential message. Verbal transfer is possible by literal translation, transcription, transposition, modulation and adaptation.

Key words: consecutive interpreting, notes, literal translation, transcription, transposition, modulation, adaptation

1. Вовед

Консекутивното толкување е доста актуелно во денешниот модерен свет кој е во знакот на глобализацијата, на сè поголемите економски и политички соработки меѓу припадниците на различни држави, на развиените туризам, наука и техника кои и понатаму се развиваат сè повеќе и повеќе. Па и улогата и значењето на консекутивното толкување стануваат сè поголеми. Трансферот на содржините изразени со помош на јазичните средства од еден јазик на друг, односно од една културна средина во друга се одвива во неколку фази. Во овој труд ќе го пропратиме процесот на консекутивното толкување со наведување на дефиниции, фази и примери од македонскиот, германскиот, англискиот и италијанскиот јазик при јазичниот трафер од еден јазик во друг.

2. Консекутивно толкување

2.1. Поим

Консекутивното толкување се одвива во доста комплицирани услови. Толкувачот се соочува со дефицитарност на време, со оптоварување на меморијата и со посебен психички притисок поради присутноста на голем број слушатели, а некогаш и на целата јавност преку медиумите, па тој може да биде изложен и на оценување од страна на слушателите, меѓу кои се наоѓаат и стручни лица за одредена област, стручни лица за едниот или за двата јазика, а некогаш постои и ризик поради надворешни шумови транслатот да не допре до сите слушатели на соодветен начин. Па, како резултат на ваквите услови толкувачот може да се соочи со намалување на концентрацијата. Од друга страна, пак, позитивно е што толкувачот се наоѓа во близина на говорникот и контактира со него вербално и невербално, па така тој може да го следи ефектот од својот превод и да се наврати кон определен сегмент од говорот. Една од основните карактеристики на овој вид толкување е дека толкувачот прво го слуша излагањето, односно текстот искажан со изворниот јазик и толкува дури откако испраќачот на пораката завршил со изговарањето на дел од текстот или на целиот текст. Толкувачот има малку време да ја сфати пораката, затоа што веднаш по престанокот на говорењето треба да ја соопшти разбраната содржината на другиот јазик. Бидејќи при консекутивното толкување се оптоварува меморијата, за нејзино растоварување толкувачот прави белешки во исто време додека ја прима изворната порака.

2.2. Фази

Консекутивното толкување се одвива во неколку фази: слушање, декодирање, меморирање, бележење и продуцирање.

Најпрво толкувачот ја слуша содржината. Слушањето е тесно поврзано со разбирањето на пораката, а за да ја разбере тој ја расчленува, односно ги декодира слушнатите јазични единици и ги трансформира во соодветни претстави и слики. Овде се поставува прашањето која е најмалата основна јазична единица, која го овозможува разбирањето на изворната порака. Одговорот на оваа дилема гласи: Најмалата единица која е важна за разбирањето на говорот е збор или зборовна група, кои со останатите реченични членови се поврзани преку акцентот и интонацијата. Следува фазата на меморирање, а за полесно меморирање толкувачот ја сведува пораката на нејзините клучни делови како би можел да ја запамти најлесно. Тој ја сведува пораката во мали значенски единици (зборови, синтагми или кратки реченици) кои во вид на асоцијации ќе му помогнат да ја пренесе истата во јазикот-цел, без да испушти некоја важна информација. При тоа може да му биде од голема помош користењето на системот за бележење. Тој ја бележи суштината на порака, а не секој слушнат збор, поради краткото време што стои на располагање. Основни карактеристики на бележењето се: воопштеноста која е резултат на дефицитарноста на време и принципот на вертикализам кој предвидува вертикално запишување, поточно запишување во дијагонала, кон десно и кон долу. Субјектот се става на прво место и тоа лево, еден ред пониско и малку десно се става глаголот, уште пониско и уште подесно се пишува објектот. Другите делови на реченицата се пишуваат десно покрај зборот на кој се однесуваат. Ако се присутни повеќе зборови со иста функција или ако има набројувања тие се наведуваат на исто место, само еден под друг. Оние зборови кои се важни а не спаѓаат во основната шема на бележење се бележат во заграда и тоа под зборот на кој се однесуваат. Секој почеток на нова идеја мора да се обележи, а сврзувачкиот елемент кој ја одредува врската меѓу одделните идеи се пишува на левата маргина пред почетокот на изразувањето на идејата во истиот ред со субјектот. Може да се врши скратување на зборовите, особено кај подолгите. Притоа најдобро е да се запишат првите и последните букви. Последните букви се важни за да може да се одреди видот и категоријата на

зборформата (*извештај=извај, известува=извува*). Можно е и скратување на повеќе зборови во еден (*наместо зема учество – учествува, наместо да претпоставиме, во случај ако, кога би - ако¹*). Може да се бележат и симболи. Симболот е знак за бележење на еден или повеќе предмети, појави или состојби. Симболите можат да бидат во вид на букви, асоцијации или изведени симболи. Како симболи-букви можат да се користат скратените имиња на земји и организации (*САД, ООН, ЕУ*), сообраќајните ознаки на држави и градови (*МК, СК, ВГ*), букви за поими кои се повторуваат често (*П=партија, К=комисија, У=установа*), цртежи што асоцираат на одредени предмети или појави (*крст=смрт, решетки=затвор, срце=љубов, писмо=порака*) итн. Тие секогаш можат да се комбинираат со други симболи или кратенки. Толкувачот сам си ги измислува симболите или ги презема од веќе постоечките системи од знаци (сообраќајни знаци, пиктограми, амблеми, знамиња, грбови и сл.). При изборот на знак мора да внимава бележењето на знакот да не е потешко од пишувањето на самиот збор. Системот на бележење се развива со постојано вежбање дури да може толкувачот да ги користи знаците автоматски и без размислување. Само тогаш тие му се од помош (повеќе за системот на бележење кај Матисек, 1989). Следна фаза во консекутивното толкување е продуцирањето, односно прекодирањето на пораката во јазикот-цел. Во оваа фаза се прекодира бележаното и се соопштува слушнатото, разбраното, меморираното со помош на меморијата и на креативноста на толкувачот. Може да се каже дека толкувањето не е само бегло пренесување на содржините, туку создавање на нов текст.

2.3. Јазичен трансфер

Јазичниот трансфер во консекутивното толкување е можен по пат на буквален превод, транскрипција (заемка, калка), транспозиција, модулација и адаптација (Никодиновска 2009).

Буквалниот превод (или структурно идентичен превод) е преведување збор за збор од изворниот јазик во јазикот-цел со пронаоѓање на соодветниот формален еквивалент. Овој вид не е препорачлив затоа што со него се создава

---

¹ доколку значењето на овој сврзник ги покрива останатите значења на сврзници за условни реченици

текст кој или нема смисла или ја менува смислата на оригиналот. Оваа постапка може да биде од корист само кај преведувањето на термините кои имаат потполна еквиваленција, а тоа се најчесто броевите: *еден* - *eins* (герм.), *one* (анг.), *uno* (ит.); деновите во неделата: *понеделник* - *Montag* (герм.), *Monday* (анг.), *lunedì* (ит.); техничките термини: *камера* - *Kamera* (герм.), *camera* (анг. и ит.) и сл.

Транскрипцијата се користи кога ќе се најде на изрази што не се преведуваат. Ова најчесто се случува со личните имиња (антропонимија) и со географските поими (топономастика) кои или само се преземаат во оригинал, доколку се регистрирани во речниците и се исти во скоро сите јазици (*Берлион* – *Berlin*, *Урал* - *Ural*) или подлежат на транслитерација: *Шварцвалд* - *Schwarzwald* (герм.), *Даблин* - *Dublin* (анг.) или пак поради огромните фонолошки разлики се прилагодуваат кон фонетиката на јазикот на кој се толкува: *Келн* - *Köln* (герм.), *Kologne* (анг.), *Kolonia* (ит.). Форми на транскрипцијата се и заемката и калката. Заемката претставува предавање на непреводливите зборови и изрази какви што се, без да се преведуваат: *мајстор* – *Meister* (герм.), *конто* – *conto* (ит.), *шпагети* – *spaghetti* (ит.), *лап-топ* - *lap top* (анг.). Ова е еден од начините на збогатување на јазикот со неологизми. Калката претставува заемање на синтагма од изворниот во јазикот-цел и нејзино калкирање во јазикот-цел, воведувајќи притоа еден нов, невообичаен израз. Пример за калка од германскиот јазик во македонскиот е *die deutsche Elf* - германската единаесетка (се мисли на 11 -те фудбалери на германската национална репрезентација).

Транспозицијата е најчесто применуваната преведувачка постапка во консекутивното толкување. Таа е граматичка парафраза со помош на која значењето на изворниот текст се изразува преку различни лексички и граматички структури на јазикот-цел: *Се викам Ана* - *My name is Anna* (анг.), *Ich heiße Anna* (герм.), *Mi chiamo Ana* (ит.).

Модулацијата (приближен превод) не се однесува само на промените на формата, туку и на промените на дискурсот. Овде се прави промена на пораката, со цел таа да биде во согласност со духот и со обичаите на јазикот цел: *Der Kunde ist König* (герм.) - *Муштеријата е секогаш во право*, *Ein Kerl wie ein Baum* (герм.) - *маж како карпа*, *He moved heaven and earth* (анг.) - *тој бараше и под дрво и под камен*, но постојат и такви, чии значења не се регистрирани туку се

откриваат ad hoc: *Er macht einen großen Bogen um ihn.* (герм.) / *го одбегнува, It's raining cats and dogs* (анг.) / *врне многу силно.*

Овде мора да се спомне и метафората која може да претставува проблем во толкувањето, па при соочување со неа најдобро би било таа да се доближи до слушателот со тоа што или ќе се употреби друга метафора, својствена за јазикот-цел која ќе ја има истата функција: *Die dunklen Zeiten sind gekommen* (герм.) / *Дојдоа мрачните времиња, a cielo aperto* (ит.) / *под отворено небо* или ќе се пренесе задната намера што ја носи метафората: *Er bietet es wie saures Bier.* (герм.) / *По секоја цена тој сака да се ослободи од нештото.*

Додека метафората е поместување по сличност, метонимијата е поместување на значењето по блискост. Овде не постои никаква сличност меѓу двата елемента туку асоцијација. *Bevo un bicchiere di acqua* (ит.) / *Ich trinke ein Glas Wasser* (герм.) / *I'm drinking a glass of water* (анг.) / *Пијам чаша вода.*

Адаптацијата е постапка, која се состои во адаптирање на една ситуација во друга, во случај кога ситуацијата што е опишана во изворниот текст не постои во јазикот цел или кога не одговара на навиките и обичаите на примателите на преводот. Тоа е форма на слободно преведување во кое можат да бидат внесени измени за изворниот текст да му стане поблизок и поприватлив на примателот. На пример, како ќе се преведе зборот сејач во пустинска средина или како ќе се преведат називите за четирите годишни времиња онаму каде што има само две. Во тој случај толкувачот наоѓа појави и концепти блиски на слушателите на преводот. На пример, македонскиот израз *Коледарски колачиња* ќе се адаптира со *Weihnachtsküchen* (герм.) кој е својствен за германската средина или *la Befana* (ит.) ќе се адаптира со *Баба Пога.*

3. Заклучок

Во секоја форма на комуникација доаѓа до загуба, а загубите се уште поголеми при толкувањето затоа што дури да стигне пораката од говорителот до толкувачот и понатаму од толкувачот до крајниот слушател таа се модифицира (повеќе кај Лефевр 1981). Затоа велеме дека е невозможно да се преведе оригиналот од збор до збор, со сите детали и со истата граматичка и лексичка структура од изворниот на јазикот на преводот. Ова последното, поради непостоењето на два јазика кои имаат апсолутно иста лексика и граматика. Но дополнителни тешкотии претставуваат и фактите дека консекутивниот толкувач

е под постојан притисок од времето, неговата меморија се оптоварува со многу информации и тој е изложен пред јавноста, што му создава дополнителен психички притисок. Поради тежината на ова занимање, толкувачот освен тоа што треба да поседува извесни карактеристики и соодветно образование, треба да биде и запознаен со постапките, односно стратегиите кои би можел да ги искористи при допир со јазични елементи во изворниот јазик кои немаат целосен формален еквивалент во јазикот-цел. Тогаш буквалниот превод е невозможен, па се препорачува толкувачот да посегне по една од следниве постапки: транскрипција, но притоа мора да се внимава што и како ќе се транскрибира; транспозиција, со која потемелно се занимава контрастивна лингвистика, а толкувачот владеејќи ги двата јазика, е запознаен со системите на двата јазика, модулација, при тоа толкувачот треба да прави промени на оригиналот, со цел соодветно да се разбере пораката и адаптацијата да му го доближи оригиналот на читателот.

Литература

1. Арсова, Николик, Лидија: *Преведување, теорија и практика*. Скопје: Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, 1999.
2. Kade, Otto: *Vermittelte Kommunikation, Sprachmittlung, Translation*, Leipzig: WEB Verlag Enzyklopedie, 1977.
3. Kautz, Ulrich: *Handbuch Didaktik des Uebersetzens und Dolmetschens*. München: Iudicium, 2002.
4. Lefevere, André: *Programmatic Second Thoughts on „literary“ and „translation“*, London and New York: Routledge, 1981.
5. Matyssek, Heinz: *Handbuch der Notizentechnik für Dolmetscher, Teil I*, Heidelberg: Julius Groos Verlag 1989.
6. Никодиновска, Радица: *Дидактика и евалуација на преведувањето од италијански јазик на македонски и обратно*. Скопје: Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, 2009.
7. Симоска, Силвана: *Преведувањето наспрема толкувањето: теоретски пристапи и дидактички последици, во Годишен зборник –Филолошки факултет Блаже Конески, кн. 30*. Скопје: Универзитет Св.Кирил и Методиј, 2005.

